

Tihomila TEŽAK-GREGL

NASELJE KORENOVSKE KULTURE U KANIŠKOJ IVI

UDK 903.42(497.13)»6343«

Izvorni znanstveni rad
Prehistorijska arheologija
Original scientific paper
Prehistoric archaeology
Primljeno: 1991.06.04.

Tihomila Težak-Gregl
41000 Zagreb, Croatia
Salajeva 3, Arheološki zavod
Filozofskog fakulteta

U članku se prvi put u potpunosti obrađuje materijal i rezultati istraživanja prehistorijskog naselja u Kaniškoj Ivi, provedenog 1978. g. Naselje pripada korenovskoj kulturi kompleksa linearnotrakaste keramike i predstavlja njezinu najstariju razvojnu fazu. Prema također brojnim keramičkim nalazima starčevačke kulture, može se zaključiti da su naselje koristili i nosioci starčevačke kulture.

U selu Kaniška Iva, smještenom 5,5 km južno od Garešnice, na laganoj uzvisini (toponim »Osušak«) usred izrazito podvodnog terena, otkriveno je rekognosciranjem 1976. g. u profilu jame iz koje se vadila zemlja za nasip ribnjaka prehistorijsko naselje. Ono se prema keramičkim nalazima moglo pripisati korenovskoj kulturi.¹ Godine 1978. provedeno je pokusno iskopavanje dvaju blokova ukupne površine od 210 m².² Naselje je imalo ovalni oblik, približnih dimenzija 120 × 60 m. Kulturni je sloj bio izuzetno tanak (25-30 cm) kao i kod većine korenovskih naselja, pa je očito u pitanju bilo samo sezonsko ili privremeno boravište, tim prije što je u jednom dijelu godine moralo biti i plavljeno.

Naselje je činio sklop različitih jamskih objekata, uglavnom nepravilnih oblika. Pokusnim iskopavanjem otkriveno ih je sedam.

Jama 1 je najveći objekt dimenzija 9,40 × 8,20 m, nepravilnog oblika, ispunjena spletom ukopanih platoa i unutarnjih jama. Dubina središnjeg dijela jame varira iz-

među 1 i 1,25 m. Uz rubove uočavaju se plitke pristupne rampe (0,44-0,78 m). U keramičkom inventaru dominira gruba keramika s primjesama pijeska i krupnim zrcima kvarca, crvenkaste ili oker boje, katkad sa sivom prevlakom. Ukrašavana je otiscima prsta ispod oboda posude, rascijepljenim plastičnim izbočinama, stožastim i gredastim te dvostrukim rogolikim izbočinama. Pored opisane keramike u jami je bilo i ulomaka tipične starčevačke grube keramike crvenkaste boje, crne jezgre i s primjesom pljeve u fakturi. Fina keramika iz jame 1 pokazuje sva obilježja korenovske kulture: urezani ornamenti cik-cak vrpca, segmenti lučnih motiva i sl.

Jama 2 sastoji se od dvije male ovalne jame postavljene u obliku slova L. Jedna je veličine $2 \times 1,20$ m, dubine 0,61-0,82 m, a druga ima dimenzije $1,40 \times 1$ m, dubine 0,73-1,02 m. Sadržavala je svega 10 keramičkih ulomaka, od toga 6 korenovskih, a 4 starčevačka.

Jama 3 nepravilnog je oblika, veličine 5×2 m, dubine 0,53-0,87 m. I u ovoj jami dominira gruba keramika s primjesama kvarca u fakturi. Osim fine korenovske keramike s ureznom linearnom ornamentikom bilo je i nekoliko ulomaka tipične grube keramike starčevačke kulture, te jedan ulomak slikane.

Jama 4 je izduljena i vrlo uska, dimenzija $8,5 \times 1,17$ m, dubine 0,50-1,10 m. Na oba uža kraja uočavaju se plitke ukopani platoi. Preteže keramika korenovske kulture, gruba i fina s ureznom ornamentikom, ali ima i starčevačke keramike među kojom se ističu dva ulomka slikane, te fragmentirana masivna noga starčevačkog tipa.

Jama 5 je vrlo mala, dimenzija $2 \times 1,5$ m, dubine 0,63-0,86 m. Gotovo je četverokutnog oblika sa zaobljenim uglovima. Udaljena je samo 0,50 m od jame 7. Sadržavala je vrlo malo keramičkih nalaza, te jedan kameni nožić.

Jama 6 je velika jama nepravilnog oblika, dimenzija $8,5 \times 6$ m, dubine do 1,45 m u središnjem dijelu. Pristupni rubni dijelovi plitke su ukopani (0,45 m). Posebno se izdvaja uski pristupni sustav na sjeverozapadnoj strani zemunice koji djeluje poput stepenica. Unutar jame jasno se uočava uska središnja rampa poput kakve pregrade, te veći platoi uz jugozapadni rub. Ova je jama bila najbogatija keramičkim materijalom kako korenovske tako i starčevačke provenijencije. Statistički gledano prevladava starčevačka keramika u odnosu 61,80% prema 38,20%. Među starčevačkom keramikom bilo je i fine slikane keramike pored grube i fine monokromne. Kod korenovske keramike dominira fina ukrašena nad grubom keramikom.

Jama 7 imala je kruškasti oblik, veličine $2,25 \times 1,65$ m, a dubine 0,61-0,86 m. U čitavoj je jami pronađeno samo 17 ulomaka grube keramike, 10 starčevačke fakture, a 7 korenovske.

Odnos korenovske i starčevačke keramike po jamama:

	Broj primjeraka	Korenovo	%	Starčevo	%
Jama 1	695	574	82,58	121	17,41
Jama 2	10	6	60	4	40
Jama 3	88	69	78,40	19	21,60
Jama 4	339	287	84,66	52	13,33
Jama 5	21	14	66,66	7	33,33
Jama 6	1038	397	38,20	641	61,80
Jama 7	17	7	41,18	10	58,82

Kaniška se Iva uklapa u dosada poznatu sliku korenovskih naselja u kojima se pojavljuju isključivo različiti jamski objekti. Doduše, prilično je teško sa sigurnošću utvrditi koji su od otkrivenih jamskih objekata služili za stanovanje, a koji su imali drugačiju namjenu. Naime s izuzetkom jedne jame u Malom Korenovu ni kod jednog objekta nisu utvrđeni tragovi kolaca koji bi nosili gornju konstrukciju.³ Razlog može biti specifičan sastav tla koji uništava sve tragove organskih materija (tzv. kiselja tla). Postoji, međutim, i drugačiji tip nadzemne konstrukcije koji se oslanja o stepenasto profilirane strane objekta, kako je za naselje u Gornjim Brezovljanima pretpostavio S. Dimitrijević.⁴ Od sedam jamskih objekata u Kaniškoj Ivi kao nastambe mogle su služiti samo dvije veće jame, jama 1 i jama 6, obje ispunjene spletom ukopanih platoa i unutarnjih jama s jasno izraženim prilaznim sustavima. U jami 6 ustanovljeni su i tragovi ognjišta što inače nije uobičajeno u stambenim objektima korenovske kulture. Vuković doduše u izvještaju o iskapanju u Malom Korenovu za 1956. g. spominje tragove pepela i ugljena u zemunici Galovac I, ali ognjišta unutar zemunice nije bilo, pa pretpostavlja da je ono bilo smješteno s vanjske strane zemunice gdje je uočio i nešto ulomaka kućnog lijepa.⁵ Slična je situacija i u većini linear-notrakasto keramičkih naselja, bilo zapadne bilo istočne varijante. Svuda su ognjišta, pa i peći najčešće izvan stambenog objekta, odnosno na otvorenom prostoru.⁶ Ostale jame iz Kaniške Ive premalih su dimenzija, a i prilično su plitko ukopane da bi mogle biti korištene kao stambeni objekti. Jame 5, 7 i 2 mogle su nastati uslijed vađenja gline; u njima je bilo i najmanje keramičkih ostataka. Jame 3 i 4 gotovo se dodiruju i s obzirom na izduljeni oblik mogle su biti prostor za radne procese izvan nastambi.

Keramički materijal iz Kaniške Ive pripada dvjema kulturama, starčevačkoj i korenovskoj. Iako u jami 6 čak prevladava starčevačka, u cjelini gledano zastupljenija je korenovska keramika. Za izradu i oblikovanje grubog posuda korenovske kulture glina se miješala i gnjela s primjesama katkad i prilično krupnih zrnaca filita, tinjčevog škrljca, amfibolskog škrljca, šejla, kvarca, tinjca i rožnjaka. Sve su to sastojci najčešće riječnog ili potočnog pijeska kakvog su stanovnici Kaniške Ive imali u izobilju. Primjese pljeve i drugih organskih tvari nisu uobičajene. S. Dimitrijević je doduše navodio da u Kaniškoj Ivi ima nešto više keramike s primjesama pljeve, no, kao što je rečeno, tu se zajedno nalaze korenovska i starčevačka kultura.⁷ Grubu keramiku jedne i druge kulture, koja je većim dijelom neukrašena, teško je razlikovati. Stoga sam sklonija keramiku s primjesama pljeve odrediti kao starčevačku, tim prije što se jasno izdvaja druga vrsta grube keramike s primjesama kvarca, tinjca, rožnjaka itd. Miješanje i gnjetenje gline s finim i krupnim pijeskom umjesto pljeve jedno je od najznačajnijih obilježja fature linearno trakaste keramike općenito.⁸ Gruba keramika korenovske kulture najčešće je oksidaciono pečena, što se odražava u svijetlim žućkastim, oker i crvenkastim bojama površine. Presjek, odnosno jezgra grubog posuda uglavnom je također svijetle, žućkaste ili oker boje. Obradi površine nije pridavana posebna pažnja, ona je hrapava ili tek ovlaš zaglađena vlažnim dlanom, kakvim tupim predmetom ili snopom slame ili trave. Fina korenovska keramika oblikovana je od dobro izradene gline miješane s finim, sitnim pijeskom, ima sivu ili tamnosivu boju površine, ali u presjeku je oker ili ciglastocrvene boje. To znači da je u osnovi primjenjivan oksidacioni postupak pečenja, a tek pri kraju samog procesa i redukcion. Stoga fina keramika ima samo tanku tamnu prevlaku s vanjske i unutarnje strane.

Grubo keramičko posuđe uglavnom je zastupljeno jednostavnim kalotastim zdjelama zaobljena dna (T. 3/1) i polukuglastim ili kuglastim zdjelama s pojačanim ravnim dnom ili na niskoj prstenastoj nozi. Repertoar oblika svakodnevnog posuđa nadopunjavaju još plitke posude ravnih ili nakošenih stijenki, te velike posude za zalihe (T. 1/1). Na postojanje takvih posuda upućuju i vrlo masivni ulomci keramike izrazito debelih stijenki (do 2 cm). Dio posuda opremljen je i prstenasto oblikovanim ručkama. One su masivne, okrugla ili ovalna presjeka (T. 3/3). Koljenasto prelomljenih ručki, kakve poznajemo iz Málog Korenova, u Kaniškoj Ivi nije bilo.

Izbor oblika finog keramičkog posuđa nešto je veći, ali ni tu nema govora o nekoj osobitoj raznovrsnosti i bogatstvu. No valja naglasiti da je zbog fragmentarnosti keramičkog materijala teško rekonstruirati sve oblike, pa ću se zadržati samo na onima za koje ima dovoljno elemenata. Vodeći je oblik duboka zaobljena zdjela s jače ili blaže naglašenim S-profilom u gornjem dijelu (T. 2/2; 4/1,5). Pojavljuje se kao vrlo duboka, ali i u varijanti nešto pliće posude. Ima izrazito izvijen obod ili tek blago naznačen S-profil. Veličina, odnosno visina tih zdjela varira između 10 i 20 cm. Zdjele S-profila brojčano su najzastupljeniji oblik posude u korenovskoj kulturi, a prisutne su i općenito u kulturama linearnotrakaste keramike. Nisu doduše česte u starijoj linearnotrakastoj keramici zapadnog kruga, ali ih se može naći u nekim regijama. Tako E. Hoffmann na području Saske izdvaja zdjele s lagano izvijenim gornjim dijelom kao tip A-4, koji se pojavljuje u mlađem razdoblju starije linearnotrakaste keramike, preciznije u horizontu koji odgovara tzv. A-stupnju Češke.⁹ Zdjele S-profila uočila je D. Kern među keramikom ukrašenom »Notenkopf« stilom na lokalitetu Thomasl u Donjoj Austriji.¹⁰ Spomenuti se oblik zdjele izrađuje i u nekima od kultura mlađe linearnotrakaste keramike istočnog kruga kao što su Bükk i Szakálhát kultura.¹¹ Kuglaste ili polukuglaste zdjele sa zaravnjenim ili blago konkavnim dnom (T. 3/4,5) vodeći su oblik linearnotrakaste keramike uopće, gotovo se može reći zaštitni znak njezinih klasičnih i završnih razvojnih stupnjeva, a prisutne su i u Kaniškoj Ivi. Kuglaste se zdjele sužavaju prema otvoru (T. 3/4), dok je otvor polukuglastih zdjela promjerom veći ili jednak maksimalnoj širini trbuha posude. Na najširem dijelu često imaju plastične izbočine ili ušice, a gotovo su u pravilu ukrašene urezanim ornamentikom. Ovaj tip zdjela zajednički je i kulturama zapadnog kruga i onima istočnoga. Pojavljuje se podjednako u najstarijoj i starijoj linearnotrakastoj keramici Njemačke, Češke, Moravske, Slovačke, Austrije i mađarske Transdanubije, kao i u mlađim kulturama toga kompleksa poput »Notenkopf« keramike, Zseliz kulture i Šarka tipa.¹² U istočnom se krugu pojavljuje već u Szatmar kulturi, doduše uglavnom u kategoriji grubog posuđa, a dominantan je oblik Bükk i Szakálhát kulture.¹³ Iako su bikonične zdjele vrlo čest oblik u klasičnoj korenovskoj kulturi, zbog čega joj je svojedobno J. Pavúk odricao pripadnost linearnotrakastoj keramici, u Kaniškoj Ivi nisu osobito brojne.¹⁴ Ističe se jedna mala, neukrašena zdjela s konkavno profiliranim gornjim konusom i izvijenim obodom (T. 4/3). Ovakav, u osnovi sopotski oblik, zastupljen je inače u razvijenoj, odnosno klasičnoj fazi korenovske kulture i u njezinom završnom stupnju. U ostalim kulturama linearnotrakaste keramike nije udomaćen, a korenovska ga je kultura preuzela od svog prvog susjeda, tj. sopotske kulture. Još je jedan oblik preuzet iz rane vinčanske ili sopotske kulture, a to je zdjela na zvonastoj nozi. Recipijent takvih posuda može biti koničari, bikoničari ili

blago S-profiliran. I takve se zdjele izrađuju i u drugim kulturama linearnotrakaste keramike, doduše u donekle različitim varijantama. Korenovskom tipu najbliže su zdjele na nozi iz Transdanubije, jugozapadne Slovačke i Moravske.¹⁵ U principu su neukrašene, a izuzetak su upravo nalazi iz Kaniške Ive gdje se urezani ornamenti nalaze i na takvim zvonastim nogama (T. 2/1).

Grubo keramičko posude pretežno je neukrašeno, ukoliko ukrasom ne smatramo jednostavne bradavičaste ili rogolike izbočine, najčešće u funkciji ručki. Posude redovito ima hrapavu površinu, a barbotin, odnosno kanelirani barbotin samo je iznimna pojava (T. 5/1). Najčešće primijenjen ukras je niz kružnih udubina, otisaka vrha prsta ili kratkih kosih zarezata koji tvore vijenac ispod oboda posude (T. 3/1; 5/2). Ukrasom možemo smatrati i jednostavne gredaste izbočine te niz manjih ili većih bradavičastih izbočina koje mogu biti zaobljene, šiljate, u obliku krnjeg stošca, rascijepljene po horizontali ili vertikali, udubljene na vrhu, spojene po dvije itd. (T. 4/1; 2/4; 3/1; 5/1).

Fina keramika najčešće je ukrašena na način koji je na prvi pogled određuje kao kulturu iz kompleksa linearnotrakaste keramike, a to je obično ili nešto dublje urezivanje linija pomoću nekog zašiljenog predmeta u još meku glinu prije pečenja. U Kaniškoj Ivi pored karakterističnih tankih i pravilnih linija uočljive su i nešto šire duborezne linije koje podsjećaju na žlijebljenje. Urezani ornamenti pojavljuju se:

1. u obliku samostalnih, pojedinačnih linija, bilo da su to ravne linije zrakasto raspoređene oko središnje izbočine, bilo da su jednostavne cik-cak crte (T. 5/3).
2. u obliku dviju ili triju paralelnih linija koje tvore vrpce. To su izlomljene vrpce, A i V motivi, ravne vodoravne, nakošene ili okomite vrpce. Uočljivi su i krivocrtni motivi poput jednostrukih ili dvostrukih girlandi, te kombinirani motivi sastavljeni od girlandi i izlomljenih vrpca, A ili V motiva.

Potpunije sačuvane posude pokazuju da ornamentalna kompozicija neprekinutim tijekom obavlja čitavu širinu posude (tzv. Umlaufstil) (T. 3/5; 4/5). Dakle, urezani dekorativni sustav uočljiv na korenovskoj keramici iz Kaniške Ive nedvojbeno pokazuje linearnotrakasti karakter. Upravo ta keramika dokazuje da naglasak nije jači na linearnoj nego na trakastoj koncepciji, kao što je svojedobno isticano.¹⁶ Oba su principa podjednako zastupljena. Slijedeći obilježja pojedinih stilova koje u dekorativnom sustavu češke linearnotrakaste keramike razlikuje I. Pavlu, opazit ćemo da se dekorativni sustav na keramici iz Kaniške Ive vrlo dobro uklapa djelomično u arhaični, a djelomično u klasični stil.¹⁷ Arhaični stil je obilježen samostalnim pojedinačnim motivima, među kojima prevladava spirala, shematizirani elementi u obliku slova A i V, te girlande. Međuprostorni motivi nisu poznati, kao ni cik-cak linije i iz njih izvedeni motivi (trokuti, rešetke, mreže). Osnovno obilježje klasičnog stila (koji Pavlu još naziva i Umlauf stilom) jest povezivanje elemenata, odnosno motiva koji se ponavljaju 3-5 puta i tako tvore ukrasnu vrpce oko čitave posude. Linearnotrakasti stil urezanih ukrasa na korenovskoj keramici iz Kaniške Ive može se odrediti kao arhaičan i konzervativan u odnosu na srednjoevropsku linearnotrakastu keramiku. On je očito nastao na temeljima najstarijih i starijih stupnjeva linearnotrakaste keramike i takav potrajao i u vrijeme kada se u nekim drugim kulturama tog kompleksa razvijao u novim pravcima (npr. Notenkopf, Zseliz).

Proizvodnja ostalih keramičkih predmeta u Kaniškoj je Ivi, baš kao i na ostalim korenovskim lokalitetima, prilično skromna. Od svakodnevnih uporabnih predmeta nađeni su keramički pršljenci za vretena, bikoničnog oblika i vertikalno probušeni po sredini. Figuralne plastike nije bilo. Izuzetak su životinjske glavice na uglovima četverokutnog žrtvenika iz jame 6, ali on ne pripada korenovskoj već starčevačkoj kulturi.

Najčešći tip neolitičkog kamenog oruđa, izrađenog tehnikama glačanja i poliranja jest mala plosnata sjekira trapeznog ili jezičastog oblika, kakva se pojavljuje u starčevačkoj kulturi, u svim stupnjevima vinčanske i sopotske kulture, a isto tako je i standardno oruđe svih kultura linearnotrakastoga keramičkog kompleksa. Redoviti je nalaz i u korenovskim naseljima. Iz Kaniške Ive potječu dva primjerka, jedan iz jame 6, a drugi je površinski nalaz. Sjekirica iz jame 6 pripada tipu jezičastih sjekira s nešto debljim polukružnim presjekom i jednostrano brušenim sječivom, a izrađena je od zamjenskog rožnjaka (silicificirani foraminiferski vapnenac bijele boje (T. 7/2). Druga sjekirica, koja je površinski nalaz, ima D-presjek, ali su joj bočni bridovi gotovo paralelni, pa djeluje kao da je sekundarnom obradom načinjena od prelomljenog kalupastog klina (T. 7/1).

Nešto su brojniji kameni artefakti obrađeni tehnikama cijepanja i okresivanja. To su tanki nožići listolikog oblika, trapeznog ili poligonalnog presjeka, te strugači kružnog, lepezastog ili polukružnog oblika. Većina ovih artefakata u Kaniškoj Ivi izrađena je od primarnih radiolarijskih rožnjaka crvene ili crvenkastosmeđe boje poznatih i pod imenom jaspis.

U Kaniškoj Ivi nije pronađen niti jedan koštani predmet, štoviše nije bilo nikakvih osteoloških nalaza, pa se tako i ovaj lokalitet pridružuje već poznatoj situaciji na ostalim korenovskim naseljima. Što je tome uzrok, da li nedovoljna istraženost ili nepovoljan sastav tla koji ne pogoduje očuvanju kosti i koštanih izrađevina, teško je zasada ustanoviti.

U gotovo svim objektima Kaniške Ive bilo je i izrazito starčevačke keramike, tako da ne možemo govoriti samo o utjecaju ili importu potonje unutar jednog korenovskog lokaliteta već valja pretpostaviti zajedničko, odnosno obostrano korištenje istog prostora.

Starčevačkoj kulturi pripadaju ulomci karakterističnog grubog crvenog posuda s crnog jezgrom u presjeku, s primjesama pljeve u fakturi, ukrašeni plastičnim izbočinama, štipanjem ili otiscima prsta, zatim ulomci finog monokromnog posuda crvene boje i konačno ulomci oslikane keramike. Ova posljednja je prilično loše očuvana pa se motivi teško razabiru. Ipak moguće je uočiti tamno slikanje na crvenoj ili oker podlozi, a od motiva jasno se naziru viseći trokuti ili klinovi, iscrtkani ili mrežasto ispunjeni (T. 4/2,4). Dakle, sa sigurnošću se može utvrditi prisutnost pravocrtnih motiva, dok samo jedan ulomak daje naslutiti nekakav lučni motiv. Na dijelu grube keramike vidljivi su i tragovi fine sive prevlake. Iako nedostaju neka od vodećih obilježja spiraloid B-stupnja po Dimitrijeviću (npr. kanelirani barbotin, spirala kao slikani motiv, naglašeni bikonitet) ipak starčevačke nalaze iz Kaniške Ive treba pripisati upravo tom stupnju. Naime, nalazi rane starčevačke kulture nisu dosada registrirani tako daleko na zapad; najzapadniji su nalazi koncentrirani oko Slavenskog Broda.¹⁸ Osim toga pojava sive prevlake na keramici indikativna je za kasnu starče-

vačku kulturu, a još je indikativniji nalaz žrtvenika s četverokutnim recipijentom na četiri noge i sa životinjskim protomama na uglovima. Taj je žrtvenik u literaturu ušao kao trokutasti, ali nakon definitivnog pregleda svega keramičkog materijala iz jame 6 pronađen je i četvrti ugao pa je žrtvenik rekonstruiran kao četverokutni.¹⁹ U Vinčancima su na lokalitetu Tržnica-Hotel otkrivena dva slična žrtvenika. Jedan je četverokutnog oblika, crno polirane površine, a drugi je trokutast sa stiliziranim protomama na uglu.²⁰ Oba su nađena u sloju koji bez ikakve sumnje pripada spiraloïd-B stupnju starčevačke kulture. Međutim to nije tip žrtvenika karakterističan za klasičnu starčevačku kulturu. Žrtvenici trokutastog ili četverokutnog recipijenta na tri ili četiri niske noge i sa stiliziranim zoomorfnim ili rjeđe antropomorfnim protomama na uglovima obilježje su vinčanske kulture i prisutni su od njezinog najstarijeg stupnja.

U samoj Vinči takvi su žrtvenici registrirani već na koti 9,2 m. Oni su najzastupljenija kategorija žrtvenika općenito, ne samo u Vinči nego i na nizu drugih vinčanskih lokaliteta.²¹ Većina ih ima ukrašene bočne strane urezanim motivima, na nekima su sačuvani i tragovi boje, a ima ih i bez ikakvih ornamenata. S. Stanković pretpostavlja da je tip žrtvenika preuzet iz starčevačke kulture i to potkrepljuje nalazima žrtvenika trokutastog ili četverokutnog tipa, ali bez protoma, odnosno samo s nedefiniranim plastičnim izbočinama na uglovima, na nizu lokaliteta u rumunjskom Banatu i na južnoj periferiji rasprostiranja vinčanske kulture.²² Međutim, svi navedeni lokaliteti ipak pripadaju ranoj vinčanskoj kulturi (Vinča A stupanj, odnosno Vinča-Tordoš I), a ne kasnoj starčevačkoj. Nema sumnje da se spomenuti žrtvenici mogu tretirati kao tipološki stariji u odnosu na one s protomama. Pokazatelj njihove ukorijenjenosti u starčevačkoj kulturi mogao bi biti nalaz takvog jednostavnog žrtvenika s četverokutnim recipijentom, ali bez protoma i bilo kakvih izbočina na uglovima iz ranog starčevačkog naselja Dolno Trnovo na periferiji Ohrida u Makedoniji.²³ Međutim pojava razvijenog tipa trokutastih ili četverokutnih žrtvenika sa zoomorfnim protomama na uglovima zasada je poznata ipak uglavnom u ranoj vinčanskoj kulturi, pa sam sklonija njihovu sporadičnu pojavu na lokalitetima kasne starčevačke kulture tumačiti kao rezultat utjecaja iz kruga rane vinčanske kulture. Drugim riječima, to bi ukazivalo na kontakte, pa i djelomičnu istovremenost kasne starčevačke kulture s ranom vinčanskom. S tim u vezi, i pojava žrtvenika vinčanskog obilježja u zatvorenom nalazu, kakva je jama 6 iz Kaniške Ive, zajedno s karakterističnom keramikom starčevačke i korenovske kulture, upućuje na barem djelomičnu istovremenost rane korenovske, kasne starčevačke i rane vinčanske kulture. Žrtvenik vinčanskog tipa u Kaniškoj Ivi, međutim, zasigurno nije import iz područja vinčanske kulture jer ima starčevačku fakturu, nego je po vinčanskom uzoru načinjen u lokalnim slavonskim kasnostarčevačkim radionicama.

U vezi s opredjeljenjem starčevačkih nalaza iz Kaniške Ive kasnoj starčevačkoj kulturi treba svakako spomenuti nalaze starčevačke kulture iz Pepelana kod kojih je K. Minichreiter također uočila slabu zastupljenost spiralnih ornamenata nasuprot linearnih. Ona smatra da ti nalazi pokazuju specifičnost razvoja starčevačke kulture u zapadnom dijelu Hrvatske, pa Pepelane izdvaja u poseban stupanj linear C koji bi bio karakterističan samo za zapadno slavonsko područje, a istovremen sa spiraloïd A stupnjem u istočnom slavonskom kraju.²⁴ U takvom kontekstu bi trebalo sagledati i nalaze iz Kaniške Ive.

Nalazi iz Kaniške Ive omogućili su S. Dimitrijeviću da definira A-stupanj, odnosno ranu fazu korenovske kulture.²⁵ Naime, slijedeći kriterij po kojem najstariju fazu kulture određuje veća procentualna zastupljenost starčevačkih elemenata tj. naslijeđa preuzetog od supstratne kulture, uočio je da takvih starčevačkih elemenata ima najviše upravo u Kaniškoj Ivi. To je ujedno bio dokaz o neposredno uspostavljenom kontaktu između rane korenovske i starčevačke kulture. Drugi pokazatelj mu je bio sam linearnotrakasti keramički materijal koji svojom koncepcijom i načinom izvođenja ukrasa pokazuje jedan arhaični linearni stil. Obilježja najstarije faze srednjoevropske linearnotrakaste keramike su prisutnost organskih primjesa u glini, loša kvaliteta pečenja, debele stijenke posuda, dominacija dubokih koničnih, kuglastih ili polukuglastih zdjela, ali i dubokih bikoničnih posuda s lagano izvijenim obodom.²⁶ Linearni ukrasi načinjeni su od prilično širokih žlijebljenih linija koje uglavnom pojedinačno tvore motive, dok trakasta koncepcija još nije uobičajena. Usporedimo li s ovim keramičko posude korenovske kulture iz Kaniške Ive vidjet ćemo da se ono ne uklapa u potpunosti u iznijetu sliku. Prije svega korenovska je keramika modelirana od gline s primjesama pijeska i zrnaca kvarca, tinjca i rožnjaka, čak i prilično krupnim, ali nema tragova organskih primjesa. Pljeva je na tom lokalitetu uočljiva samo u fakturi izrazito starčevačke keramike, i to svih kategorija (grube, fine, slikane). Ukrasi na korenovskoj gruboj keramici svode se na različite plastične izbočine, što jest naslijeđe starčevačke kulture, ali osim nekoliko izuzetaka nema ukrašavanja barbotinom niti impresso tehnikom. Prema tome očito je riječ o jednoj razvojnoj fazi linearnotrakaste keramike u kojoj su utjecaji starčevačko-köröskog supstrata već dobrim dijelom reducirani, unatoč tome što na spomenutom lokalitetu koegzistiraju obje kulture. Autopsija fine korenovske keramike iz Kaniške Ive pokazuje da je rađena bez primjesa pljeve, vrlo je tankih stijenki, sive boje površine, ali u osnovi je crvenkasto-okor boje. Neki ulomci imaju sačuvanu i vrlo finu tamnu, gotovo crnu polituru. Dekorativni sustav čine pojedinačne urezane linije, ali se pojavljuju i trakasti motivi sastavljeni od dviju ili triju paralelnih linija. Linije su pretežno uske i fine, a rjeđe su nešto šire koje podsjećaju na žlijebljenje. No i one su širinom od 2-3 mm uže od uobičajenih žlijebljenih linija najstarijeg stupnja srednjoevropske linearnotrakaste keramike. Prema tome rani stupanj korenovske kulture mlađi je od navedenih stupnjeva srednjoevropske linearnotrakaste keramike; on predstavlja jednu već izgrađenu i definiranu etapu u razvoju linearnotrakaste keramike. Doduše, neki od nalaza iz Kaniške Ive pokazuju određena obilježja koja upućuju na stariju linearnotrakastu keramiku srednje Evrope. To su bikonične posudice (T. 4/3), polukuglaste zdjele s vijencem otisaka prsta ili kružnih udubina ispod oboda posude, kalotaste zdjelice s otiscima nokta ispod oboda (T. 3/1), kompozicija urezanih pojedinačnih linija ili trakastih V i A motiva oko plastične izbočine ili ručke (T. 5/3), pojava kaneliranog barbotina (T. 5/1) itd. Sve navedene pojave imaju analogije u horizontu Erfurt-Mittelhausen južne Njemačke, kako je već to uočio S. Dimitrijević.²⁷ Taj se horizont datira u mlađi odsjek najstarije linearnotrakaste keramike zapadnog kruga. Naime, moguću diobu najstarije linearnotrakaste keramike u dva stupnja predvidio je već H. Quitta, a u potpunosti definirao J. Lichardus, temeljeći je na kvalitativnoj analizi korištene gline i na načinu ukrašavanja.²⁸ U starijem odsjeku još uvijek dominira miješanje gline s organskim primjesama, dok se u mlađem za to počinje koristiti

grublji ili finiji pijesak. Keramiku starijeg odsjeka obilježava stil pojedinačnih urezanih žljebova, dok u mlađem prevladavaju ukrasi izvedeni s dva ili tri paralelna urezana žljeba. Također se mijenja i širina žljebova, u starijem iznosi 6-7 mm, u mlađem 4-5 mm. Što se tiče oblika, u starijem su razdoblju brojnije bikonične zdjele, te zdjele i kupe na nozi, a u mlađem njihovo mjesto zauzimaju duboke zaobljene zdjele. Starijem odsjeku Lichardus je pripisao samo nalaze iz Moravske (Žopy, Ujezd-Zadlovice).²⁹ Ostavio je, međutim, otvoreno pitanje postojanja jednog protolinearnog stupnja koji bi kronološki prethodio starijem odsjeku najstarije linearnotrakaste keramike (konkretno, maloprije spomenutim nalazima iz Moravske) i bio bi pandan Szatmar kulturi u istočnoj Mađarskoj i jugoistočnoj Slovačkoj.

Na osnovi malo prije spominjanih analogija S. Dimitrijević je ranu korenovsku kulturu tj. stupanj A paralelizirao sa stupnjem Ib klasične linearnotrakaste keramike (po Lichardusu).³⁰ Međutim, pojave nekih drugih dekorativnih elemenata poput cik-cak izlomljenih traka, traka u obliku visećih girlandi, složenih kompozicija od trakastih i jednolinijskih motiva, ne idu u prilog tako ranoj dataciji korenovskih nalaza iz Kaniške Ive. One imaju analogije u stupnju II klasične linearnotrakaste keramike (tzv. A-horizont ili Flomborn stil).³¹ Stoga Dimitrijevićeva datacija nije bila i općenito prihvaćena. J. Pavuk je smatrao da korenovska kultura ni u kojem slučaju ne može biti starija od Zseliz kulture.³² Današnja situacija s poznavanjem ranog stupnja korenovske kulture, prezentiranog nalazima iz Kaniške Ive, ide u prilog pretpostavci da je korenovska, barem u svojim počecima, nešto starija od kulture Zseliz. Kultura Zseliz se općenito sinkronizira s Vinčom B-1, pa bi s njom bila istovremena tek klasična faza korenovske kulture.³³

Budući da je korenovska kultura ipak periferna pojava u jednom vrlo širokom kulturnom kompleksu (naravno u geografskom smislu), teško ju je točno sinkronizirati s pojedinim razvojnim stupnjevima toga kompleksa, jer je jasno da se njezin razvoj odvijao nešto drugačije od onoga u središnjem matičnom području i da može doći do određenih kronoloških odstupanja i neslaganja. Arhaični karakter dekorativnog sustava korenovske keramike pokazuje da je ishodište te kulture negdje u starijoj linearnotrakastoj keramici (dakle Ib i II stupnju klasične linearnotrakaste keramike prema Lichardusu), ali njezina klasična fizionomija stvorena je u vrijeme srednje i mlađe linearnotrakaste keramike (odnosno u vrijeme »Notenkopf« i Zseliz stupnja). Neminovno se nameće i pitanje područja u kojem je nastala korenovska kultura. Ono po svemu sudeći nije u međuriječju Save i Drave jer je tu korenovska kultura već potpuno formirana i napredovala manifestacija linearnotrakastog kulturnog kompleksa. Vrlo uvjerljivo stoga djeluje posljednja Dimitrijevićeva pretpostavka da je njezino ishodište negdje u području Transdanubije, odakle se spustila preko Drave na jug.³⁴ Formirana na području Transdanubije u vrijeme starije linearnotrakaste keramike, ona je i u novom prostoru i dalje zadržala arhaično stilsko obilježje u vremenu koje odgovara kulturama mlađe linearnotrakaste keramike.

KATALOG

1. Kaniška Iva – jama 1
Ulomak velike trbušaste posude s blago ljevkastim vratom, gruba keramika, faktura puna primjesa kvarca, površina oker-sive boje, jezgra tamno siva. Ukras: okomito postavljena ovalna izbočina.
T. 1/1
2. Kaniška Iva – jama 1
Ulomak gornjeg dijela kuglaste zdjele, fina keramika, tamno siva boja površine, jezgra crvenkasti oker. Ukras: urezana cik-cak linija, djelomično dvostruka.
T. 1/2
3. Kaniška Iva – jama 1
Ulomak gornjeg dijela S-profilirane zdjele, fina keramika, tamno siva boja površine, jezgra crvenkasti oker. Ukras: urezane lučne linije.
T. 1/3
4. Kaniška Iva – jama 1
Ulomak gornjeg dijela stupaste noge, fina keramika, površina siva, jezgra crvenkasta. Ukras: urezana cik-cak vrpca.
T. 2/1
5. Kaniška Iva – jama 1
Ulomak gornjeg dijela S-profilirane zdjele, fina keramika, površina siva s tragovima sjajne politure, jezgra crvenkasta.
T. 2/2
6. Kaniška Iva – jama 1
Ulomak trbuha kuglaste zdjele debelih stijenki, gruba keramika, faktura puna krupnih zrnaca rožnjaka i sitnih zrnaca kvarca, površina i jezgra ciglasto crvene boje. Ukras: velika izbočina ovalnog oblika s dubokim rascjepom u sredini.
T. 2/4
7. Kaniška Iva – jama 1
Ulomak proširenog donjeg dijela zvonaste noge, fina keramika, jezgra crvenkasti oker, na površini ima tragove sive prevlake.
T. 2/3
8. Kaniška Iva – jama 3
Kalotasta zdjelica, gruba keramika, faktura s primjesama krupnih zrnaca rožnjaka i tinjca, te kvarca, površina siva, jezgra ciglasto crvena. Ukras: niz otisaka nokta ispod oboda posude te stožasta izbočina na truhu.
T. 3/1
9. Kaniška Iva – jama 3
Keramički pršljenak jajolikog oblika, okomito bušen kroz sredinu, sivkasto-okor boje.
T. 3/2
10. Kaniška Iva – jama 3
Dio trbuha masivne posude s prstenastom ručkom ovalnog presjeka, oker boje.
T. 3/3
11. Kaniška Iva – jama 4
Ulomak kuglaste posude, fina keramika, površina tamno siva, jezgra crvenkasti oker. Ukras: nešto šire urezane linije u vidu girlandi i kosih traka.
T. 3/4

12. Kaniška Iva – jama 4
Kuglasta zdjela s ravnim dnom malog promjera, fina keramika, površina mrljasta sivo-okер, jezgra svijetli okер. Ukрас: kompozicija sastavljena od naizmjeničnih urezanih trakastih girlandi i dvostrukih V-motiva opasuje čitavu posudu.
T. 3/5
13. Kaniška Iva – jama 4
Ulomci veće zdjele kuglastog oblika, fina keramika, površina tamno siva, jezgra crvenkasti okер. Ukрас: urezane trakaste girlande, okomite vrpce i M-motiv.
T. 6/2
14. Kaniška Iva – jama 6
Mala bikonična zdjela s konkavno profiliranim gornjim konusom i izvijenim obodom, fina keramika, površina siva, jezgra okер. Neukrašena.
T. 4/3
15. Kaniška Iva – jama 6
Ulomak gornjeg dijela S-profilirane zdjele, fina keramika, površina siva, jezgra crvenkasti okер. Ukрас: urezane ravne i lučne linije.
T. 4/1
16. Kaniška Iva – jama 6
Zdjela S-profila, fina keramika, površina mrljasta, tamno siva i okер, jezgra svijetli okер. Ukрас: čitavu površinu posude pokriva kompozicija sastavljena od urezanih trakastih V-motiva i trakastih girlandi.
T. 4/5
17. Kaniška Iva – jama 6
Mali ulomak slikane starčevačke keramike. Tamni linearni motivi na crvenoj prevlaci.
T. 4/2
18. Kaniška Iva – jama 6
Ulomak starčevačke keramike, ukrašene tamnim linearnim slikanjem na crvenoj prevlaci.
T. 4/4
19. Kaniška Iva – površinski nalaz
Ulomak trbuha kuglaste posude, gruba keramika, površina ciglasto crvena, jezgra sivo-crvenkasta. Ukрас: dvostruka izbočina, svaka s kružnim udubljenjem u sredini, tragovi kaneliranog barbotina – površina je prilično oštećena.
T. 5/1
20. Kaniška Iva – površinski nalaz
Ulomak cilindričnog vrata posude, gruba keramika, faktura s primjesom kvarca, tamno siva površina i jezgra. Ukрас: kratki zarez po obodu posude.
T. 5/2
21. Kaniška Iva – površinski nalaz
Ulomak trbuha posude, fina keramika, površina tamno siva, jezgra crvenkasti okер. Ukрас: okrugla izbočina od koje se zrakasto šire urezane ravne linije.
T. 5/3
22. Kaniška Iva – površinski nalaz
Ulomak S-profilirane zdjele, fina keramika, površina tamno siva, jezgra crvenkasti okер. Ukрас: tri paralelne urezane linije koso postavljene te dio nekakvog kukastog motiva.
T. 5/4

23. Kaniška Iva – jama 6
Žrtvenik pravokutnog oblika na četiri čepaste noge. Faktura s primjesama pijeska, oker boje. Uglovi recipijenta opremljeni su životinjskim glavama.
T. 6/1
24. Kaniška Iva – jama 6
Jezičasta sjekira, zaobljeno tjeme, oštećena u predjelu sječiva koje je vjerojatno jednostrano, lagano zaobljeno, visoki polukružni presjek.
Dulja 5,9 cm
Silificirani foraminiferski vapnenac.
T. 7/2
25. Kaniška Iva – površinski nalaz
Ulomak male jezičaste sjekire, oštećenog tjemena, jednostranog sječiva.
T. 7/1
26. Kaniška Iva – površinski nalaz
Nožić listolikog oblika, poligonalnog presjeka, povijenog vrha. Duljina 3,4 cm, širina 1,6 cm.
Primarni radiolarijski rožnjak sivkasto-smeđe boje.
T. 7/3
27. Kaniška Iva – jama 1
Nožić trapeznog presjeka.
Duljina 3,1 cm, širina 1,4 cm.
Primarni radiolarijski rožnjak crvene boje
T. 7/4
28. Kaniška Iva – površinski nalaz
Strugač lepezastog oblika.
Duljina 1,8 cm, širina 1,5 cm.
Silificirani foraminiferski vapnenac crvenkasto-smeđe boje.
T. 7/5
29. Kaniška Iva – jama 1
Strugač trapeznog oblika, vrlo tankog presjeka.
Duljina 1,7 cm, širina 2 cm
Primarni radiolarijski rožnjak crvene boje
T. 7/6
30. Kaniška Iva – jama 6
Strugač polukružnog oblika, trokutastog presjeka.
Duljina 2,4 cm, širina 4 cm.
Primarni radiolarijski rožnjak smeđe boje.
T. 7/7

BILJEŠKE – ANMERKUNGEN

- 1 S. Dimitrijević, Neolit u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (pregled stanja istraživanja do 1975. g.), Arheološka istraživanja u sjev. zap. Hrvatskoj, Izdanja HAD-a, sv. 2, Zagreb 1978. (dalje Dimitrijević 1978), 117.
- 2 S. Dimitrijević, Sjeverna zona, Praistorija jugoslavenskih zemalja II, Neolit, Sarajevo 1979. (Dalje Dimitrijević 1979), 314.
- 3 Dimitrijević 1979, 315-316.
- 4 Dimitrijević 1978, sl. 8,9.
- 5 S. Vuković, Izvještaj o pokusnom arheološkom iskopavanju na teritoriju mjesta Malo Korenovo kod Bjelovara, NR Hrvatska, izvršenom u međuvremenu od 12.XI. do 19.XI.1956. g. Izvještaj se čuva u Gradskom muzeju u Bjelovaru.
- 6 N. Kalicz – J. Makkay, Die Linienbandkeramik in der Grossen Ungarischen Tiefebene, Budapest 1977. (dalje Kalicz-Makkay 1977), 73.
- 7 Dimitrijević 1979, 317.
- 8 H. Müller-Karpe, Handbuch der Vorgeschichte, II Band, Jungsteinzeit, München 1968, 116.
- 9 E. Hoffmann, Die Kultur der Bandkeramik in Sachsen, Berlin 1963, 33-38.
- 10 D. Kern, Eine linearbandkeramische Siedlung von Thomasl, Niederösterreich, Arch. Austr. 67, Wien 1983, Abb. 3/10, 14/17.
- 11 J. Lichardus, Studien zu Bükker Kultur, Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde, Band 12, Bonn 1974, 26, Abb. 1/4.
- 12 Kalicz-Makkay 1977, 88.
- 12 H. Quitta, Zur Frage der ältesten Bandkeramik in Mitteleuropa, Prähistorische Zeitschrift 38/1-2, Berlin 1960, Abb. 4; R. Tichy, Zur ältesten Volutenkeramik in Mähren, Památky archeologické, 51/2, Praha 1960, Obr. 7, 8; Hoffmann 1963, T. 37; Müller-Karpe 1968, 196.
- 13 Lichardus 1974, Abb. 1/1, 2, 5, 15; Kalicz-Makkay 1977, T. 152/12, 188.
- 14 J. Pavúk, Über die Kontakte zwischen Balkan und Mitteleuropa in Neolithikum, Godišnjak Centra za balkanološka istraživanja, knjiga XIII, Sarajevo 1976, 37.
- 15 J. Makkay, Excavation at Bicske I, The Early Neolithic – The Earliest Linear Band Ceramic, Alba Regia XVI, Székesfehérvár 1978, Pl. IV/1, 6, Pl. XXV/3a, b, Pl. XIX/10-13.
- 16 Dimitrijević 1979, 320; S. Dimitrijević, Das Neolithikum in Syrmien, Slawonien und Nordwestkroatien – Einführung in den Stand der forschung, Archaeologia Jugoslavica X (1969), Beograd 1971, 61; Dimitrijević 1978, 78.
- 17 I. Pavlu, Das linearkeramische Ornament in der Entwicklung der böhmischen Linearkeramik, Aktuelle Fragen der Bandkeramik, Alba Regia 12, Székesfehérvár 1972, 132-133.
- 18 Najnoviju kartu rasprostranjenosti starčevačke kulture u sjevernoj Hrvatskoj dala je K. Minichreiter u svojoj doktorskoj disertaciji.
- 19 Dimitrijević 1979, 326.
- 20 Dimitrijević 1979, 254.
- 21 B. Stanković, Žrtvenici i prosopomorfni poklopci iz Vinče, Beograd 1986, 8-10.
- 22 Isti, 15.
- 23 P. Kuzman, D. Simoska, B. Kitanoski, Dolno Trnovo, ranoneolitska naselba, Arheološki pregled 28 (1987), Ljubljana 1989, 38.

- 24 K. Minichreiter, *Stariji neolitik u sjevernoj Hrvatskoj*, Rukopis doktorske disertacije obranjene 1990. g. u Zagrebu, 162.
- 25 Dimitrijević 1979, 318-319.
- 26 J. Lichardus, *Zur Entstehung der Linearbandkeramik*, *Germania* 50/1, Frankfurt 1972, 3.
- 27 Dimitrijević 1979, 324-325; Quitta 1960, Abb. 8, 9, 10, 12.
- 28 H. Quitta, *Zur Herkunft des frühen Neolithikums in Mitteleuropa*, *Varia archaeologica*, Festschrift W. Unverzagt, Berlin 1964, 23; Lichardus 1972, 2-3.
- 29 Lichardus 1972, 3.
- 30 Dimitrijević 1979, 330.
- 31 E. F. Neustupny, *K relativní chronologii volutové keramiky*, *Archeologické rozhledy* VIII/3, Praha 1956, 394-395; B. Soudský, *K metodice tridení volutové keramiky*, *Památky archeologické* 45, Praha 1954, 89-94.
- 32 J. Pavúk 1976, 37.
- 33 J. Pavúk, *Chronologie der Želiezovce-Gruppe*, *Slovenská archeológia*, XVII/2, Nitra 1969, 359.
- 34 S. Dimitrijević, *Još jednom o problemu završetka ranog neolitika u sjevernoj Hrvatskoj*, *Arheološka istraživanja u istočnoj Slavoniji i Baranji*, Izdanja HAD-a, sv. 9, Zagreb 1984. 10.

Zusammenfassung

DIE SIEDLUNG DER KORENOVO-KULTUR IN KANIŠKA IVA

Im Dorfe Kaniška Iva, 5,5 km südlich von Garešnica (Mittelkroatien) wurde im Jahre 1976. gelegentlich einer Rekognoszierung im Profil einer Grube Spuren vorgeschichtlicher Siedlung entdeckt. Nach den Keramikscherben konnte die Siedlung der Korenovo-Kultur zugeschrieben werden.¹ Im Jahre 1978. wurde eine Probegrabung auf einer Fläche von 210 m² durchgeführt.² Die Kulturschicht war sehr dünn (25–30 cm) und die Siedlung sollte nur zeitweilig besiedelt werden. Man entdeckte sieben Grubenobjekte aber nur zwei davon grösseren Dimensionen (Grube 1 und 6) konnten als Wohnobjekte gedient haben. Für andere vermutet man dass sie Arbeitsfläche zur Verrichtung alltäglicher Arbeiten oder Lehmgruben gewesen seien. In allen Objekten befand sich neben den Funden der Korenovo-Kultur auch Fundstoff der Starčevo-Kultur (Stufe Spiraloïd-B nach S. Dimitrijević). Die Keramik der Korenovo-Kultur zeigt alle Merkmale einer linearbandkeramischer Kultur. Der Ton ist nur mit Sand und nie mit Spreu gemagert, die feine Gattung ist dünnwandig, grauer oder dunkelgrauer Oberfläche, aber der Kern ist rot oder ocker. Charakteristisch für die Verzierung ist Ritztechnik. Das Ornamentsystem besteht nicht nur aus eingeritzten Einzellinien sondern auch aus Linienbänder. Verzierungsstil kann teilweise als archaischer und teilweise als klassischer (sg. Umlaufstil) nach der Stilanalyse von I. Pavlu definiert werden.¹⁷ Das bedeutet dass es in Kaniška Iva nicht um eine Anfangsphase der Linearbandkeramik handelt sondern um eine schon entwickelte und definierte, wobei die Elemente der Substratkultur (d. h. Starčevo-Kultur) nicht mehr so gut erkennbar sind. Im Vergleich zu anderen Funden der Korenovo-Kultur typologisch gesehen sind die Funde aus Kaniška Iva die älteste und S. Dimitrijević hat sie als Früh-oder-A-Stufe bezeichnet.²⁵ Anfangsstufe der Korenovo-Kultur ist etwas jünger als die älteste Linearbandkeramik Mitteleuropas, aber ihr Ursprung soll man in den ältesten Stufen der Linearbandkeramik suchen, höchstwahrscheinlich irgendwo im Raum Transdanubiens.

POPIS TABLI – VERZEICHNIS DER TAFELN

Tabla 1 – Sl. 1-3 jama 1

Tafel 1 – Abb. 1-3 Grube 1

Tabla 2 – Sl. 1-4 jama 1

Tafel 2 – Abb. 1-4 Grube 1

Tabla 3 – Sl. 1-3 jama 3; sl. 4,5 jama 4

Tafel 3 – Abb. 1-3 Grube 3; Abb. 4,5 Grube 4

Tabla 4 – Sl. 1-5 jama 6

Tafel 4 – Abb. 1-5 Grube 6

Tabla 5 – Sl. 1-4 površinski nalazi

Tafel 5 – Abb. 1-4 Streufunde

Tabla 6 – Sl. 1 jama 6; sl. 2 jama 4

Tafel 6 – Abb. 1 Grube 6; Abb. 2 Grube 4

Tabla 7 – Sl. 1, 3, 5 površinski nalazi; sl. 2, 7 jama 6; sl. 4, 6 jama 1

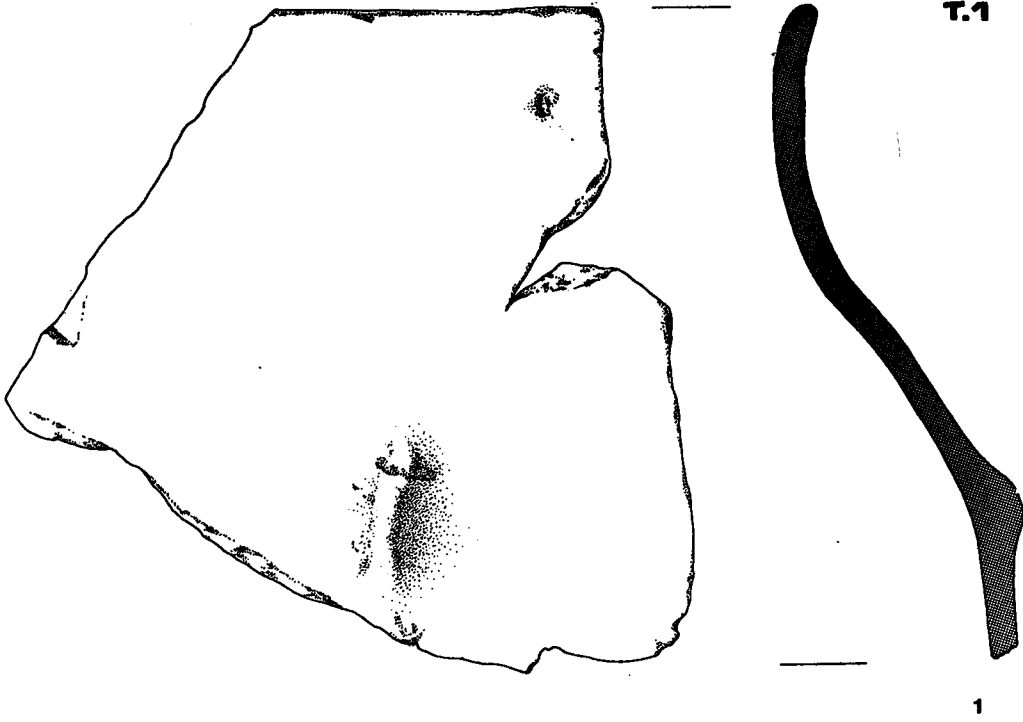
Tafel 7 – Abb. 1, 3, 5 Streufunde; Abb. 2, 7 Grube 6; Abb. 4, 6 Grube 1

Plan 1 – Jame 1, 2, 3, 4, 5, 7

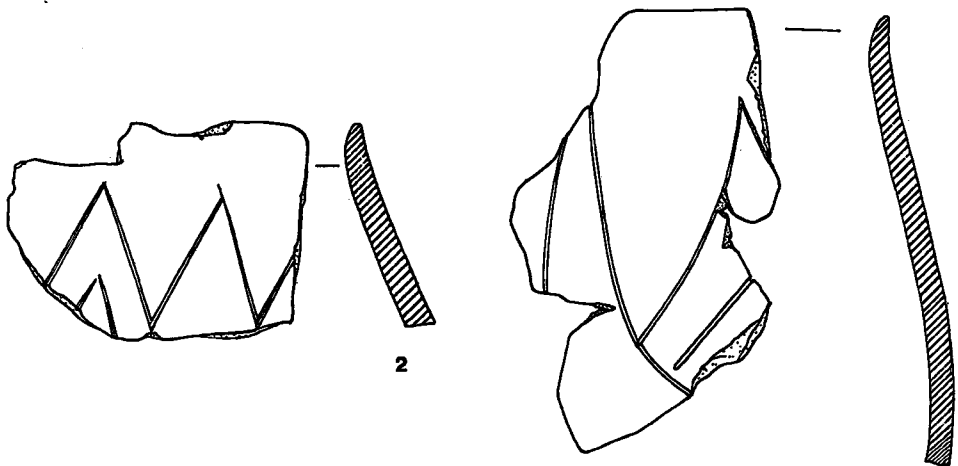
Plan 1 – Grube 1, 2, 3, 4, 5, 7

Plan 2 – Jama 6

Plan 2 – Grube 6

1

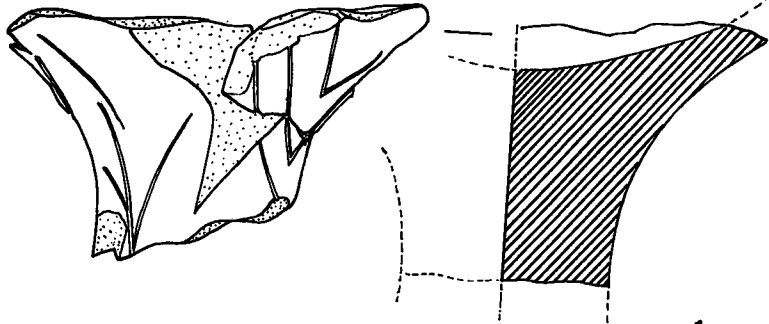

2

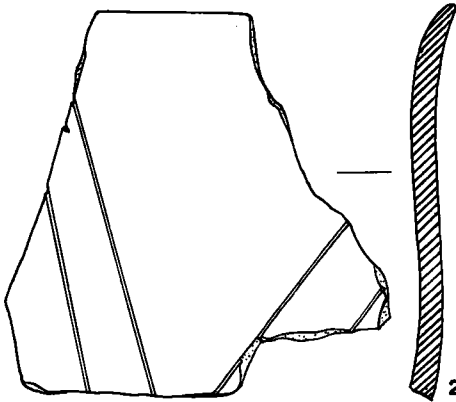
3

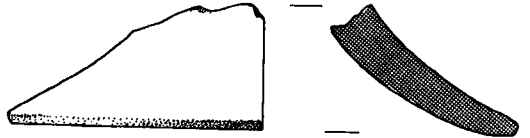
T.2

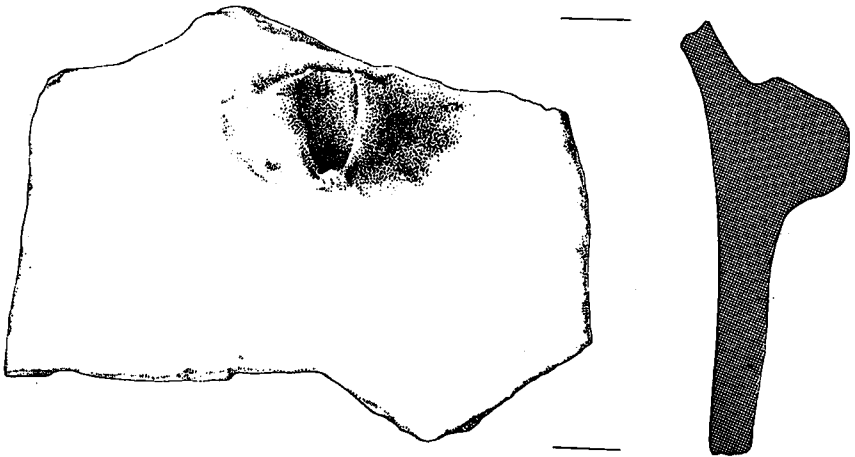
1

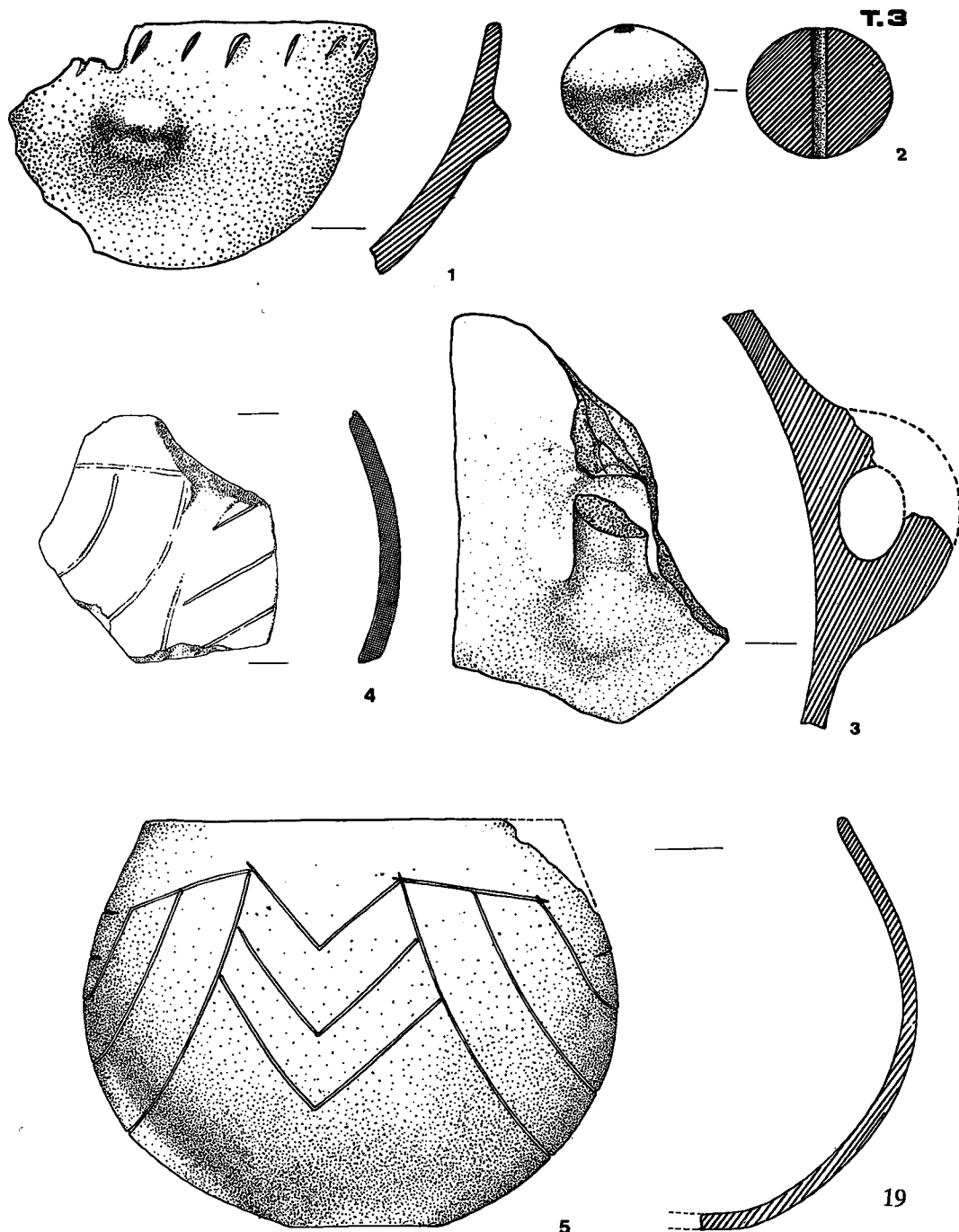
2

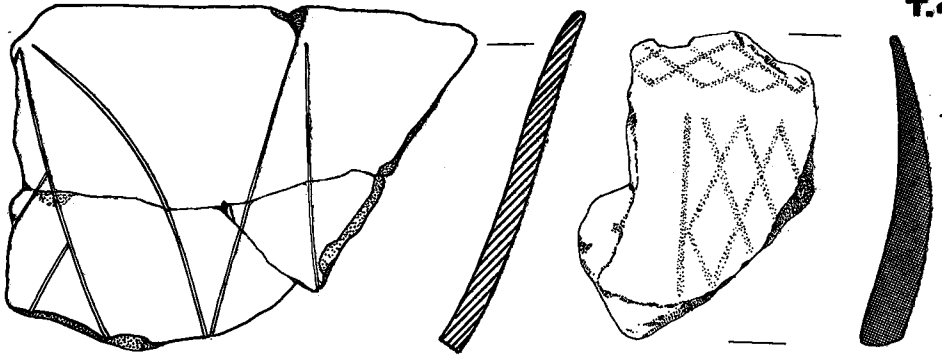
3

4

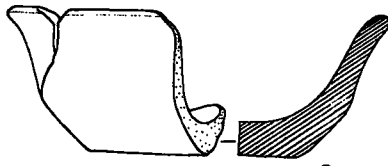

T.4

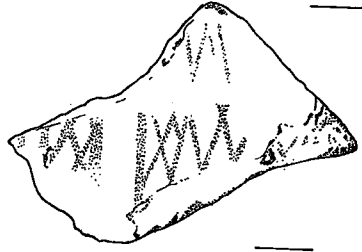

1

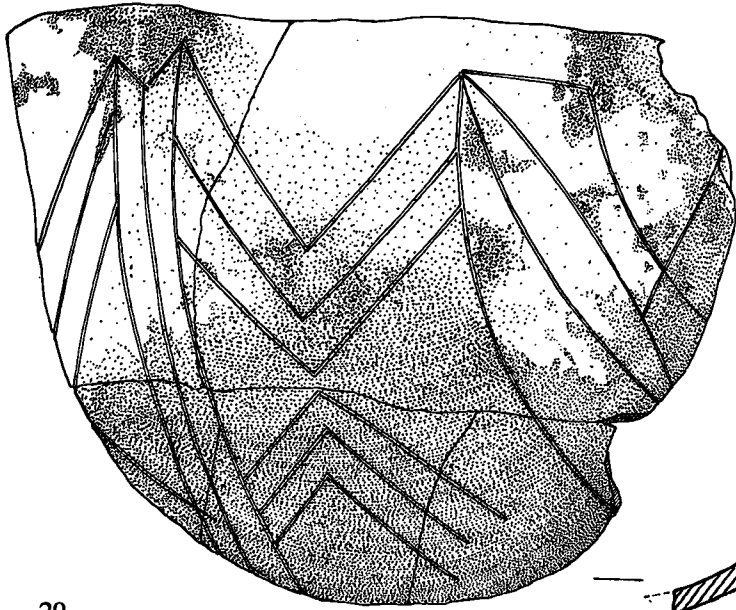
2

3

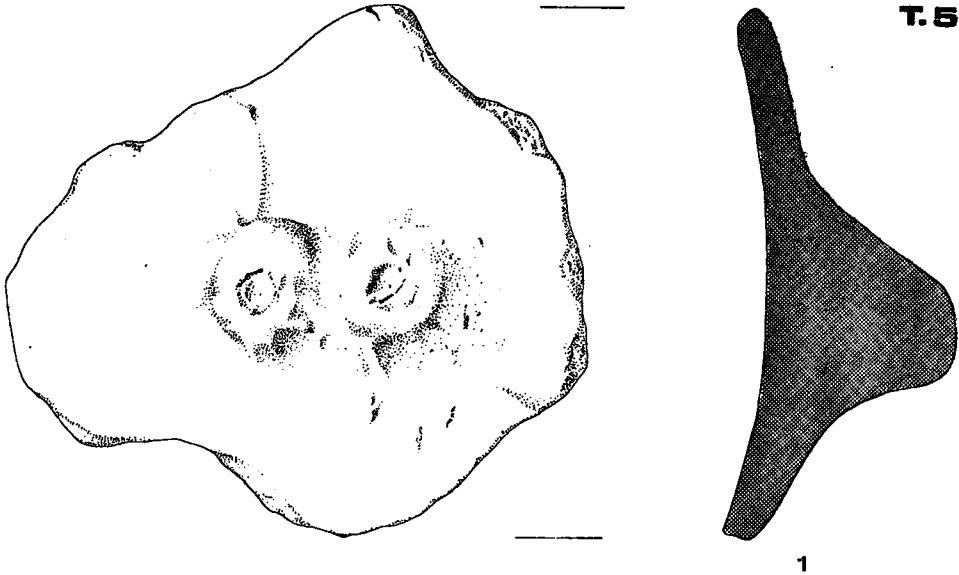
4

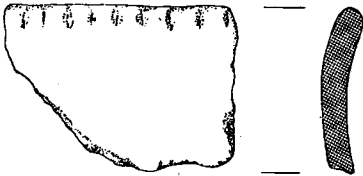
20

5

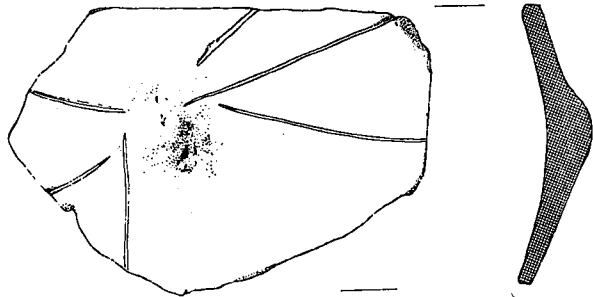
T.5

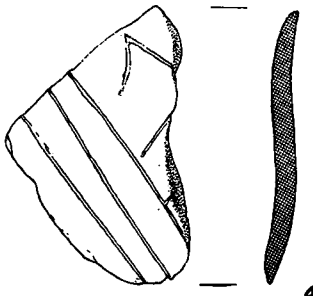
1

2

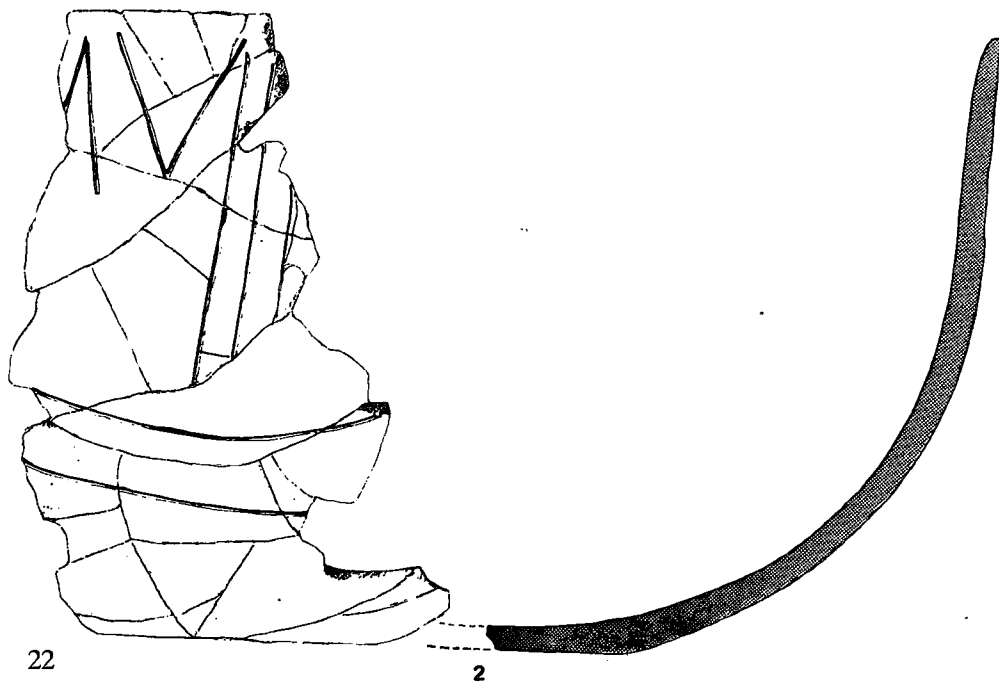
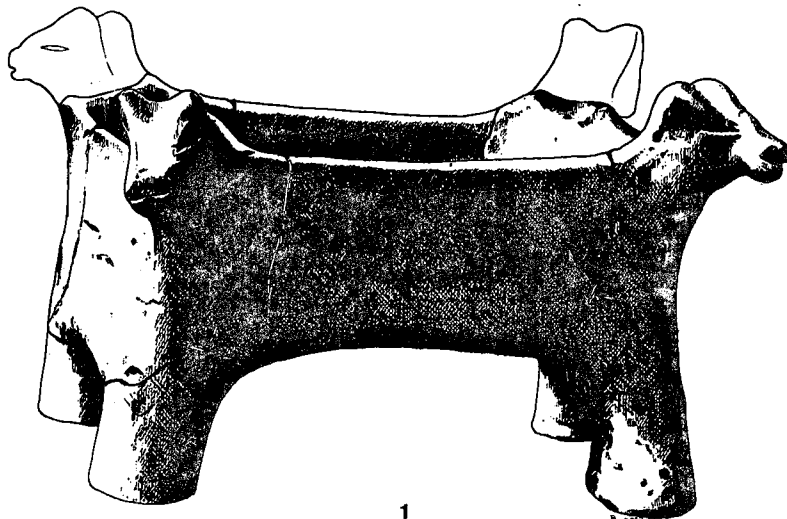

3

4

T. 6

T.7

